

17.10.2022

Naisjärjestöjen Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua esityksestä. Liitto kannattaa tasa-arvosuunnitteluvetoa laajentamista koskemaan myös varhaiskasvatusta. Muutos vahvistaisi sukupuolten tasa-arvon edistämistä varhaiskasvatuksessa. Myös muut ehdotetut muutokset ovat kannatettavia.

Esitetyistä muutoksista

Tasa-arvosuunnitteluvetoa laajentaminen varhaiskasvatukseen tukee sukupuolitietoisempaa varhaiskasvatusta ja varmistaa sukupuolten tasa-arvon edistämisen entistä paremmin jo varhaislapsuudesta lähtien. Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa esitystä.

Tasa-arvosuunnittelun laajentamista varhaiskasvatukseen ovat kannattaneet useat asiantuntijat, mm. tasa-arvovaltuutettu eduskuntakertomuksessaan (2022). Sosiaali- ja terveysministeriön sukupuolten tasa-arvon edistämistä varhaiskasvatuksessa käsitelleen selvityksen (2016) mukaan sukupuolten tasa-arvon toteutuminen varhaiskasvatuksessa vaatii pysyviä rakenteita. Vaikka opetussuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelma sisältävät tasa-arvolain mukaisia kirjauksia, ne ohjaavat ennen kaikkea tekemistä, eivät toiminnan arviointia ja suunnittelua, jolloin syrjinnän esiintyminen ja eriarvoinen kohtelu voivat jäädä havaitsematta.

Kuntia koskevat jo viranomaisina tasa-arvolain suunnittelu- ja edistämismittarit, mukaan lukien velvoite edistää sukupuolten tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa, vaikka toimipaikkakohtaista tasa-arvosuunnitelmaa ei ole vaadittu. **Muutos selkeyttäisi tasa-arvon suunnittelu- ja edistämismittarit toimeenpanoa ja määrittäisi sen koskemaan myös yksityisiä palveluntuottajia.** On perusteltua, että velvoite on nimenomaan tasa-arvolain mukainen ja että velvoitteen sanamuodoissa huomioidaan varhaiskasvatuksen erityispiirteet perusopetukseen verrattuna. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivalta on niin ikään perusteltua laajentaa kattamaan myös varhaiskasvatukseen liittyvät asiat.

Perhepäivähoidon osalta yhteisten tasa-arvosuunnitelmien laatiminen on perusteltua, sillä kyse on yksittäisistä ihmisistä. Yhteinen suunnitelma mahdollistaa myös laajemman tasa-arvo-osaamisen hyödyntämisen suunnittelussa. **Avoimen varhaiskasvatuksen suhteen liitto totesi lausuntokierroksella, että on syytä vielä harkita sitä, olisiko toimipaikkakohtainen suunnittelu perustellumpaa, sillä STM:n selvityksen mukaan suunnitelmasta on eniten hyötyä, kun se laaditaan yksikkötasolla. Tärkeintä on kuitenkin se, että tasa-arvosuunnitelman laatimisvelvoite ylipäätään koskee myös avointa varhaiskasvatusta.** Kunnan on joka tapauksessa tärkeää tukea myös toimipaikkakohtaisen suunnittelun toteuttamista.

On tärkeää, että sukupuoli-identiteettiä tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy laajennettaisiin koskemaan myös varhaiskasvatusta. Tästä näkökulmasta ei ole perusteltua, että laissa edelleen puhutaan tytöistä ja pojista sekä naisista ja miehistä. Uusien pykälien muotoilu olisi tärkeää löytää sukupuolten moninaisuuden paremmin huomioivat sanamuodot. Liitto on kannattanut tasa-arvolain kokonaisuudistusta, joka olisi tärkeää tehdä sukupuolten moninaisuus huomioiden.

Esityksen vaikutuksista

Esitys vahvistaisi sukupuolten tasa-arvon toteutumista varhaiskasvatuksessa ja koko yhteiskunnassa. Pitkällä tähtäimellä sillä voidaan vaikuttaa positiivisesti myös koulutus- ja ammattialojen segregoitumisen purkamiseen, mikä on erittäin tärkeää, sillä ongelma on sitkeä ja sen ratkaiseminen edellyttää pitkäjänteisiä toimia.

Esitys olisi myös lapsen edun mukainen. On tärkeää, että lapsille on esitetyllä tavalla varattava mahdollisuus, mutta ei velvoitetta, osallistua ikä ja kehitys huomioiden suunnitelman laatimiseen. Esitettyjen myönteisten lapsi- ja tasa-arvovaikutusten ulkopuolelle jäisivät nyt kuitenkin lapset, jotka ovat varhaiskasvatuksen ulkopuolella. Sama koskee myös yksityistä avointa varhaiskasvatusta, mikä ei kuulu varhaiskasvatustavan piiriin ja jäisi näin ollen myös tämän esityksen ulkopuolelle. Korkeatasoisen varhaiskasvatuksen vaikuttavuus asettaa vaatimuksia myös varhaiskasvatuksen selkeämmälle määrittelylle. Korkeatasoinen varhaiskasvatus on lapsen oikeus ja keskeistä lasten tasa-arvoisuuden näkökulmasta.

Suunnitteluelvoitteen toimeenpanosta

Tasa-arvosuunnittelussa kyse ei ole byrokraattisesta tehtävästä, vaan ennemminkin tavasta lisätä tasa-arvo-osaamista varhaiskasvatuksessa. Tasa-arvosuunnittelu on sukupuolten tasa-arvon edistämisen työkalu. Parhaimmillaan suunnittelu ja arviointi edistävät varhaiskasvatuksen opettajien ja henkilöstön oppimisprosessia, auttavat ymmärtämään, mitä yhdenvertaisuustyössä tavoitellaan, sekä herättävät pohtimaan ja muuttamaan omia toimintatapoja ja asenteita.

On tärkeää, että tasa-arvosuunnitteluun ja suunnitelman toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa tarjotaan tukea ja koulutusta, ja että suunnitelmien toteutumista seurataan ja valvotaan säännöllisesti. On varmistettava, että henkilöstöllä ja johdolla on osaamista ja yhtäläiset valmiudet tasa-arvon edistämiseen. Tasa-arvon toteutuminen varhaiskasvatuksessa edellyttää alalle opiskelevien kouluttamista ja alalla jo työskentelevien täydennyskouluttamista sukupuolten tasa-arvosta. Tämä edellyttää tasa-arvoisaltöjen sisällyttämistä varhaiskasvatuksen yliopisto-opetukseen ja jatkokoulutukseen.

Tasa-arvosuunnitelman toteutumista on myös syytä seurata ja arvioida yhdessä henkilöstön kanssa säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen Opettajien liitto on tasa-arvosuunnitteluelvoitteen toimeenpanemisessa tärkeä yhteistyökumppani, jota on syytä konsultoida lain valmistelun ja toimeenpanon osalta aktiivisesti.

Resursseista

Esityksessä tavoiteltujen positiivisten vaikutusten varmistamiseksi on erittäin tärkeää turvata tasa-arvovaltuutetulle riittävät resurssit laajenevien tehtävien hoitamiseen. Esitys laajentaisi tasa-arvovaltuutetun valvontatehtävää varhaiskasvatukseen. Myös tasa-arvovaltuutetun tehtävät ohjata ja neuvoa lain toimeenpanossa ja tasa-arvosuunnitteluelvoitteen toteuttamisessa lisääntyisivät.

Naisten syrjinnän poistamista koskevaa YK:n CEDAW-sopimusta valvova komitea on edellyttänyt, että Suomi antaa naisten oikeuksia ja sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäville toimijoille asianmukaiset henkilö-, rahoitus- ja tekniset resurssit. **Komitea on jo vuonna 2014 viimeisimmissä Suomea koskevista loppupäätelmissään esittänyt huolensa tasa-arvovaltuutetun käyttöön annettujen resurssien vähäisyydestä.** Toiminnan riittävät resurssit ovat keskeinen edellytys valtuutetun itsenäisen ja riippumattoman aseman takaamiseksi.

Esityksessä arvioidaan, että tasa-arvovaltuutetun toimiston arvioitu lisäresurssitarve olisi 0,5 henkilötyövuotta. **Tätä ei voida pitää riittävänä, kun huomioidaan, että tasa-arvovaltuutetun resurssit ovat jo valmiiksi riittämättömät kasvaneeseen tehtäväkenttään nähden.** Uudistuksen vaatimat lisäresurssit tulee arvioida uudelleen ja tasa-arvovaltuutetun resursseja lisätä kokonaisuudessaan vastaamaan sen kasvanutta tehtäväkenttää.

Uudistuksen toimeenpanon suhteen on huomioitava myös varhaiskasvatuksessa käytettävissä olevat resurssit. Varhaiskasvatus on naisenemmistöinen ala eli varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelu ja sen teettämä lisätyö koskettaa nimenomaan naisia. Jotta varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelu saadaan nivottua osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti, se vaatii resursseja koulutukseen ja itse työn tekemiseen.

Muita huomioita

Koska tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat usein laaditaan yhdeksi suunnitelmaksi, olisi selkeää ja suunnitelmien käytäntöön soveltamista helpottavaa, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen vaatimukset ja niiden laiminlyönnistä määrättävät seuraamukset olisivat mahdollisimman yhtenäiset.

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksen (HE 148/2022 vp) myötä olisi perusteltua toteuttaa seuraavaksi tasa-arvolain kokonaisuudistus, jossa tarkasteltaisiin erityisesti tasa-arvon edistämistä, syrjintäkieltoja sekä valvonnan ja oikeussuojakeinojen toimivuutta ja riittävyyttä. Tasa-arvovaltuutettu on eduskuntakertomuksessaan nostanut esiin lukuisia tasa-arvolain uudistustarpeita näiltä osin, ja kokonaisuudistus mahdollistaisi niiden kokonaisvaltaisen huomioimisen. Samalla olisi syytä antaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle oikeus määrätä hyvitys syrjinnästä niin tasa-arvo- kuin yhdenvertaisuuslain nojalla.

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Saara-Sofia Sirén
puheenjohtaja

Terhi Heinilä
pääsihteeri

Lisätietoja:

Merja Kähkönen, vaikuttamisen ja kansainvälisten asioiden asiantuntija, Naisjärjestöjen Keskusliitto, puh. 050 546 6688,
merja.kahkonen@naisjarjestot.fi

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry on vuonna 1911 perustettu sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö, johon kuuluu 72 jäsenjärjestöä ja yhteensä noin 400 000 jäsentä. Naisjärjestöjen Keskusliiton tavoitteena on naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten oikeuksien edistäminen.